

UDC 517.9

A. M. Samoilenko (Institute of Mathematics, Ukrainian National Academy of Sciences, Kyiv)

ON INVARIANT MANIFOLDS OF LINEAR DIFFERENTIAL EQUATIONS

In the present paper, we develop the ideas of the Bogolyubov method of integral manifolds for linear differential equations. The obtained result can also have a practical interpretation and be used in applications.

1. Two Lemmas

Suppose that matrices $\Phi_1(t)$ and $\Phi_2(t)$ are continuously differentiable for all $t \in \mathbb{R}$, $\Phi_1(t) \in M_{nm}(\mathbb{R})$, $\Phi_2(t) \in M_{pm}(\mathbb{R})$, where $m > n > p = m - n$, and the following condition is satisfied:

$$\det \begin{pmatrix} \Phi_1(t) \\ \Phi_2(t) \end{pmatrix} \neq 0.$$

Let $\Phi_1^+(t)$ and $\Phi_2^+(t)$ denote matrices pseudoinverse to $\Phi_1(t)$ and $\Phi_2(t)$ and defined by the condition

$$\begin{pmatrix} \Phi_1(t) \\ \Phi_2(t) \end{pmatrix} (\Phi_1^+(t), \Phi_2^+(t)) = E, \quad E \in M_m(\mathbb{R}). \quad (1)$$

Let

$$M_1(t) = \Phi_1^+(t)\Phi_1(t), \quad (2)$$

$$M_2(t) = \Phi_2^+(t)\Phi_2(t). \quad (3)$$

It follows from (1) and the definitions of the matrices $M_1(t)$ and $M_2(t)$ that these matrices satisfy the conditions

$$M_\nu^2(t) = M_1(t), \quad \nu = 1, 2, \quad \text{rank } M_1(t) = n, \quad \text{rank } M_2(t) = p,$$

$$M_1(t)M_2(t) = M_2(t)M_1(t) = 0, \quad M_1(t) + M_2(t) = E. \quad (4)$$

Let us prove equality (4). Indeed, since the matrix $(\Phi_1^+(t), \Phi_2^+(t))$ is inverse to the matrix $\begin{pmatrix} \Phi_1(t) \\ \Phi_2(t) \end{pmatrix}$, multiplying the latter from the left by the matrix $(\Phi_1^+(t), \Phi_2^+(t))$ we obtain the equality

$$Phi_1^+(t)\Phi_1(t) + \Phi_2^+(t)\Phi_2(t) = E,$$

which is equivalent to equality (4).

In the space $\mathbb{R}^m$, we define two subspaces by using the matrix $M_1(t)$, namely,

$$M^n(t) = \{y \in \mathbb{R}^m : y = M_1(t)y\}, \quad (5)$$

$$M^{m-n}(t) = \{y \in \mathbb{R}^m : M_1(t)y = 0\}, \quad (6)$$

and two subspaces by using the matrix $M_2(t)$:

$$M_1^p(t) = \{y \in \mathbb{R}^m : y = M_2(t)y\}, \quad (7)$$

$$M_1^{m-p}(t) = \{y \in \mathbb{R}^m : M_2(t)y = 0\}. \quad (8)$$

Lemma 1. *The subspaces $M^k(t)$ and $M_1^k(t)$, $k \in \{n, p\}$, satisfy the conditions*

$$M^n(t) = M_1^{m-p}(t) = \ker \Phi_2(t), \quad M^{m-n}(t) = M_1^p(t) = \ker \Phi_1(t).$$

Indeed, according to properties of the matrix $M_1(t)$, the general solution of the equation defined by subspace (5) is the function

$$y = M_1(t)c(t), \quad (9)$$

where $c(t)$ is an arbitrary function with values in $\mathbb{R}^m$. According to properties of the matrix $M_2(t)$, the general solution of the equation defined by subspace (8) is the function

$$y = (E - M_2(t))c_1(t) = M_1(t)c_1(t). \quad (10)$$

Thus, the general solutions of the considered equations coincide for $c(t) = c_1(t)$, which proves the equality $M^n(t) = M_1^{m-p}(t)$.

It follows from the definition of M_1^{m-p} that

$$M_1^{m-p}(t) = \ker M_2(t) = \ker (\Phi_2^+(t)\Phi_2(t)).$$

Taking into account that the equality $\Phi_2(t)x = 0$ implies that $\Phi_2(t)\Phi_2^+(t)x = x = 0$, we conclude that $\ker \Phi_2^+(t) = 0$ and, hence, $\ker (\Phi_2^+(t)\Phi_2(t)) = \ker \Phi_2(t)$. This proves the first equality of Lemma 1. The second equality is proved by analogy.

Lemma 2. *The mapping $\Phi_1^+(t) : y = \Phi_1^+(t)x$ is a diffeomorphism of $\mathbb{R}^n$ into $M^n(t)$, and the mapping $\Phi_2^+(t) : y = \Phi_2^+(t)x$ is a diffeomorphism of $\mathbb{R}^n$ into $M^{m-n}(t)$.*

We prove only the first assertion of Lemma 2 because the second assertion is proved by analogy.

The matrix $\Phi_1^+(t)$, as a block of the matrix inverse to $\begin{pmatrix} \Phi_1(t) \\ \Phi_2(t) \end{pmatrix}$, is continuously differentiable and has a continuously differentiable pseudoinverse matrix, namely $\Phi_1(t)$. Therefore, to prove the first assertion of Lemma 2, it remains to prove that the mapping $\Phi_1^+(t) : \mathbb{R}^n \rightarrow M^n(t)$ is a homeomorphism.

Since $\ker \Phi_1^+(t) = 0$, we conclude that $\Phi_1^+(t)$ is a homeomorphism of $\mathbb{R}^n$ into the image of $\Phi_1^+(t; \mathbb{R}^n)$ under the mapping $\Phi_1^+(t) : \mathbb{R}^n \rightarrow \mathbb{R}^m$. It remains to prove that $\Phi_1^+(t; \mathbb{R}^n) = M^n(t)$.

Assume that this is not true. Then either there exists a point $y \in \Phi_1^+(t; \mathbb{R}^n)$ such that $y \notin M^n(t)$ or there exists a point $y \in \mathbb{R}^m$ such that $y \notin \Phi_1^+(t; \mathbb{R}^n)$.

In the first case, y is the image of a certain point from $\mathbb{R}^n$, namely the point $x = \Phi_1(t)y$, according to the equation $y = \Phi_1^+(t)x$. In this case, we have $y = \Phi_1^+(t)\Phi_1(t)y$, $y = M_1(t)y$, $y \in M^n(t)$, which contradicts the assumption.

In the second case, we have $y = M_1(t)y$ and, according to (9), $y = M_1(t)c(t)$ for a certain $c(t) \in \mathbb{R}^m$. Thus, $y = M_1(t)c(t) = \Phi_1^+(t)\Phi_1(t)c(t) = \Phi_1^+(t)x$, where $x = \Phi_1(t)c(t)$, i.e., y is the image of the point x under the mapping $\Phi_1^+(t) : \mathbb{R}^n \rightarrow \mathbb{R}^m$, whence $y \in \Phi_1^+(t; \mathbb{R}^n)$. This contradicts the assumption.

2. Main Theorem

According to the results presented above, every continuously differentiable nonsingular matrix $\begin{pmatrix} \Phi_1(t) \\ \Phi_2(t) \end{pmatrix}$ defines, in the (t, y) -space $\mathbb{R} \times \mathbb{R}^m$, $m = \dim \begin{pmatrix} \Phi_1(t) \\ \Phi_2(t) \end{pmatrix}$, the two subspaces

$$\ker \Phi_1(t) = M_1^n(t), \quad n = \dim \Phi_1(t),$$

$$\ker \Phi_2(t) = M_1^{m-n}(t), \quad p = \dim \Phi_2(t) = m - n,$$

and two diffeomorphisms

$$\Phi_1^+(t) : \mathbb{R}^n \rightarrow M_1^n(t),$$

$$\Phi_2^+(t) : \mathbb{R}^p \rightarrow M_1^{m-n}(t).$$

Using a matrix $Q(t) \in M_m(\mathbb{R})$ continuous for all $t \in \mathbb{R}$, we introduce, in the (t, y) -space $\mathbb{R} \times \mathbb{R}^m$, a linear vector field $(t, y' = Q(t)y)$ the integral curves of which are defined by the solutions $y = y(t)$ of the differential equation

$$\frac{dy}{dt} = Q(t)y. \quad (1)$$

If the union of the subspaces $M_1^n(t)$ and $M_1^{m-n}(t)$ (or one of these subspaces) is the union of integral curves of the vector field (t, y') , then these subspaces are called invariant manifolds of the differential equation (1) or the vector field (t, y') . If the subspace $M_1^k(t)$, $k \in \{n, p\}$, is an invariant manifold of Eq. (1), then “the motion of its points y in the (t, y) -space is independent of the motion of the points y outside the subspace $M^n(t)$ for both $t > 0$ and $t < 0$.”

We pose the problem as follows: Find conditions under which the subspace $M_1^k(t)$ is an invariant manifold of Eq. (1). An equivalent statement of this problem is the following: Find conditions under which the solutions $y = y(t)$ of Eq. (1) satisfy one of the additional conditions

$$y = M_1(t)y \quad (2)$$

and

$$M_1(t)y = 0 \quad (3)$$

for any $t \in \mathbb{R}$.

Finally, according to the terminology of Krylov–Bogolyubov nonlinear mechanics [1, 2], the invariant manifold $M^k(t)$ of Eq. (1) is an integral manifold of Eq. (1) if, for any solution $y = y(t)$ of Eq. (1), the fact that the inclusion

$$y(t) \in M^k(t),$$

holds for a certain $t = t_0$ implies that this inclusion is true for any $t \in \mathbb{R}$.

Therefore, the posed problem is equivalent to the problem of finding conditions under which the subspace $M^k(t)$ is an integral manifold of Eq. (1).

Theorem 1. *Suppose that $Q(t) \in M_m(\mathbb{R})$, $\Phi(t) \in M_{mn}(\mathbb{R})$, $m > n$, $\Phi^+(t) \in M_{mn}(\mathbb{R})$, and $\text{rank } \Phi(t) = n$. Let $Q(t)$ be a continuous function and let $\Phi(t)$ and $\Phi^+(t)$ be continuously differentiable functions for all $t \in \mathbb{R}$. Also assume that $\Phi^+(t)$ is a matrix pseudoinverse to the matrix $\Phi(t)$ and*

$$\begin{aligned} M^n(t) &= \{y \in \mathbb{R}^m : y = M(t)y\}, \\ M^{m-n}(t) &= \{y \in \mathbb{R}^m : M(t)y = 0\} \\ M(t) &= \Phi^+(t)\Phi(t), \\ L(M, Q) &= \frac{dM}{dt} + MQ - QM. \end{aligned}$$

Then the following assertions are true:

1. The subspaces $M^n(t)$ and $M^{m-n}(t)$, taken together, are invariant manifolds of the differential equation

$$\frac{dy}{dt} = Q(t)y \quad (I)$$

if and only if

$$L(M(t), Q(t)) = 0.$$

2. The subspace $M^n(t)$ is an invariant manifold of the differential equation (I) if and only if

$$L(M(t), Q(t))M(t) = 0$$

for any $t \in \mathbb{R}$. Moreover, if $M^n(t)$ is an invariant manifold of Eq. (I), then, on $M^n(t)$ defined by the diffeomorphism $\Phi^+(t)$,

$$y = \Phi^+(t)x, \quad x \in \mathbb{R}^n,$$

Eq. (I) is equivalent to the equation

$$\frac{dx}{dt} = P(t)x \quad (II)$$

with the coefficient matrix

$$P(t) = \left(\frac{d\Phi(t)}{dt} + \Phi(t)Q(t) \right) \Phi^+(t),$$

i.e., the fundamental matrices of solutions of Eqs. (I) and (II) $Y(t)$ and $X(t)$, $Y(0) = E$, $X(0) = E \in M_n(\mathbb{R})$, satisfy the relations

$$Y(t)\Phi^+(0) = \Phi^+(t)X(t),$$

$$X(t) = \Phi(t)Y(t)\Phi^+(0)$$

for any $t \in \mathbb{R}$.

3. If $M^{m-n}(t)$ is an invariant manifold of Eq. (I), then

$$\ker L(M(t), Q(t)) \supset M^{m-n}(t)$$

for any $t \in \mathbb{R}$.

We now pass to the proof of the theorem. Let

$$L(M(t), Q(t)) = 0 \quad \forall t \in \mathbb{R}. \quad (4)$$

Consider the function

$$r = (E - M(t))y(t), \quad (5)$$

where $y = y(t)$ is a solution of Eq. (1) corresponding to the initial conditions

$$y(t_0) = M(t_0)c \quad (6)$$

and c is an arbitrary point of the space $\mathbb{R}^m$. According to definition (5), the function r is equal to zero for $t = t_0$:

$$r = r^0 = (E - M(t_0))y(t_0) = (E - M(t_0))M(t_0)c = 0. \quad (7)$$

Differentiating function (5), we obtain

$$\begin{aligned} \frac{dr}{dt} &= -\frac{dM(t)}{dt} + (E - M(t))Q(t)y(t) = \\ &= Q(t)y(t) - \left(\frac{dM(t)}{dt} + M(t)Q(t) - Q(t)M(t) \right) y(t) - Q(t)M(t)y(t) = \\ &= -L(M(t), Q(t)y(t) + Q(t)(y(t) - M(t)y(t))) = Q(t)r. \end{aligned} \quad (8)$$

According to (7), it follows from (8) that $r(t) = 0$. Therefore,

$$y(t) = M(t)y(t) \quad \forall t \in \mathbb{R}. \quad (9)$$

On the one hand, we have

$$\text{rank } M(t) = \text{rank } (\Phi^+(t)\Phi(t)) \leq \min(\text{rank } \Phi^+(t), \text{rank } \Phi(t)) = n,$$

while, on the other hand,

$$n = \text{rank } (\Phi(t)\Phi^+(t)\Phi(t)\Phi^+(t)) = \text{rank } (\Phi(t)M(t)\Phi^+(t)) \leq \text{rank } M(t).$$

Therefore, $\text{rank } M(t) = n$ for any $t \in \mathbb{R}$. Then the subspace of $\mathbb{R}^m$ defined by points (5) is n -dimensional. Since points (6) belong to the subspace $M^n(t_0)$, the subspace $M^n(t_0)$ coincides with the subspace defined by Eq. (6). In this case, equality (9) means that

$$y(t) \in M^n(t) \quad \forall t \in \mathbb{R}$$

for any solution of Eq. (1) with initial value $y(t_0) = M(t_0)c$ for an arbitrary $c \in \mathbb{R}^m$. Thus, the subspace $M^n(t)$ is an invariant manifold of Eq. (1).

We now find the solution $y = y(t)$ of Eq. (1) with the initial conditions

$$y(t_0) = (E - M(t_0))c, \quad (10)$$

where c is an arbitrary point of $\mathbb{R}^m$, and consider the function

$$r_1 = M(t)y(t). \quad (11)$$

Differentiating this function, we get

$$\begin{aligned} \frac{dr_1}{dt} &= \frac{dM(t)}{dt}y(t) + M(t)Q(t)y(t) = \\ &= \left(\frac{dM(t)}{dt} + M(t)Q(t) - Q(t)M(t) \right) y(t) + Q(t)M(t)y(t) = \\ &= L(M(t), Q(t))y(t) + Q(t)r = Q(t)r. \end{aligned} \quad (12)$$

By definition, the function r_1 is equal to zero at the point $t = t_0$:

$$r_1 = r_1^0 = M(t_0)y(t_0) = M(t_0)(E - M(t_0))c = 0. \quad (13)$$

Therefore, it follows from (12) and (13) that $r_1(t) = 0$ for any $t \in \mathbb{R}$. Thus,

$$M(t)y(t) = 0 \quad \forall t \in \mathbb{R},$$

which completes the proof of the inclusion

$$y(t) \in M^{m-n}(t) \quad (14)$$

for any $t \in \mathbb{R}$.

Consider $\text{rank}(E - M(t_0)) = m - \text{rank } M(t_0) = m - n$. Thus, the subspace formed by points (10) is $(m - n)$ -dimensional and coincides with the subspace $M^{m-n}(t_0)$. In this case, inclusion (14) means that the subspace $M^{m-n}(t)$ is an invariant manifold of Eq. (1).

We have proved that the condition $L(M(t), Q(t)) = 0$ is sufficient for the subspaces $M^n(t)$ and $M^{m-n}(t)$, taken together, to be invariant manifolds of Eq. (1).

Let the subspace $M^n(t)$ be an invariant manifold of Eq. (1). Consider the solutions of Eq. (1)

$$y = Y(t)\Phi^+(0)c, \quad (15)$$

where c is an arbitrary point of $\mathbb{R}^m$. The relation

$$y(0) = Y(0)\Phi^+(0)c = \Phi^+(0)c \in M^n(0) \quad (16)$$

yields the inclusion

$$Y(t)\Phi^+(0)c \in M^n \quad \forall t \in \mathbb{R}.$$

This means that

$$Y(t)\Phi^+(0)c = M(t)Y(t)\Phi^+(0)c \quad (17)$$

for any $c \in \mathbb{R}^m$ and, hence, for unit vectors of the space $\mathbb{R}^m$. It follows from (17) that

$$Y(t)\Phi^+(0) = M(t)Y(t)\Phi^+(0) \quad (18)$$

for any $t \in \mathbb{R}$.

Let X_t denote the matrix

$$X_t = \Phi(t)Y(t)\Phi^+(0). \quad (19)$$

We rewrite (18) in the form of the relation

$$Y(t)\Phi^+(0) = \Phi^+(t)X_t, \quad (20)$$

which is true for any $t \in \mathbb{R}$. Differentiating (20) with regard for (18) and (19), we obtain

$$Q(t)Y(t)\Phi^+(0) = \frac{d\Phi^+(t)}{dt}X_t + \Phi^+(t)\frac{dX_t}{dt}, \quad (21)$$

$$\begin{aligned} Q(t)\Phi^+(t)X_t &= \frac{d\Phi^+(t)}{dt}X_t + \Phi^+(t) \left(\frac{d\Phi(t)}{dt}X_t\Phi^+(0) + \Phi(t)Q(t)Y(t)\Phi^+(0) \right) = \\ &= \frac{d\Phi^+(t)}{dt}X_t + \Phi^+(t) \left(\frac{d\Phi(t)}{dt} + \Phi(t)Q(t) \right) \Phi^+(t)X_t. \end{aligned} \quad (22)$$

Subtracting (21) from (22), we get

$$\Phi^+(t)\frac{dX_t}{dt} = \Phi^+(t) \left(\frac{d\Phi(t)}{dt} + \Phi(t)Q(t) \right) \Phi^+(t)X_t.$$

This proves that

$$\Phi^+(t) \left[\frac{dX_t}{dt} - \left(\frac{d\Phi(t)}{dt} + \Phi(t)Q(t) \right) \Phi^+(t)X_t \right] = 0 \quad (23)$$

for any $t \in \mathbb{R}$. Since $\ker \Phi^+(t) = 0$, equality (23) is possible only if

$$\frac{dX_t}{dt} = P(t)X_t, \quad (24)$$

where

$$P(t) = \left(\frac{d\Phi(t)}{dt} + \Phi(t)Q(t) \right) \Phi^+(t). \quad (25)$$

By definition, we have

$$X_0 = \Phi(0)Y(0)\Phi^+(0) = E, \quad E \in M_n. \quad (26)$$

Therefore,

$$X_t = X(t) \quad \forall t \in \mathbb{R}. \quad (27)$$

Thus, if $M^n(t)$ is an invariant manifold of Eq. (1), then (20) takes the form

$$Y(t)\Phi^+(0) = \Phi^+(t)X(t), \quad (28)$$

where $X(t)$, $X(0) = E$, is the fundamental matrix of solutions of Eq. (24).

Multiplying (28) from the left by $\Phi(t)$, we get

$$X(t) = \Phi(t)Y(t)\Phi^+(0). \quad (29)$$

Differentiating (18), we obtain

$$QY(t)\Phi^+(0) = \left(\frac{dM(t)}{dt} + M(t)Q(t) - Q(t)M(t) \right) Y(t)\Phi^+(0) + QM(t)Y(t)\Phi^+(0). \quad (30)$$

In view of (18), relation (30) yields

$$L(M(t), Q(t))Y(t)\Phi^+(0) = 0. \quad (31)$$

Using (31) and (20), we get

$$L(M(t), Q(t))\Phi^+(t)X(t) = 0.$$

Multiplying this equality from the right by $X^{-1}(t)$, we obtain the final result

$$L(M(t), Q(t))\Phi^+(t) = 0 \quad (32)$$

for any $t \in \mathbb{R}$.

Thus, the fact that the subspace $M^n(t)$ is integral implies that all conditions of the theorem related to this case are satisfied; to this end, it suffices to rewrite equality (28) as an equation of the subspace $M^n(t)$ in the parametric form:

$$y = \Phi^+(t)x, \quad x \in \mathbb{R}^n, \quad t \in \mathbb{R}. \quad (33)$$

Assume that the condition

$$L(M(t), Q(t))\Phi^+(t) = 0 \quad \forall t \in \mathbb{R}, \quad (34)$$

is satisfied. Multiplying (34) from the right by the matrix $\Phi(t)X(t)$, where $X(t)$ is the fundamental matrix of solutions of Eq. (24) with coefficient matrix (25), $X(0) = E$, we obtain

$$L(M(t), Q(t))M(t)X(t) = 0 \quad \forall t \in \mathbb{R}. \quad (35)$$

Now consider the function

$$r = y(t) - \Phi^+(t)X(t)c, \quad (36)$$

where $y = y(t)$ is the solution of Eq. (34) such that

$$y(t_0) = \Phi^+(t_0)X(t_0)c \quad (37)$$

and $X(t)$, $X(0) = E$, is the fundamental matrix of solutions of the equation

$$\frac{dx}{dt} = P(t)x \quad (38)$$

with coefficient matrix (25). Differentiating function (36), we obtain

$$\begin{aligned} \frac{dr}{dt} &= Q(t)y(t) - \left(\frac{d\Phi^+(t)}{dt}X(t)c + \Phi^+(t)P(t)X(t)c \right) = Q(t)[(y(t) - \Phi^+(t)X(t)c)] + \\ &+ Q(t)\Phi^+(t)X(t)c - \left(\frac{d\Phi^+(t)}{dt}X(t)c + \Phi^+(t)P(t)X(t)c \right) = \\ &= Q(t)r - \left(\frac{d\Phi^+(t)}{dt} + \Phi^+(t)P(t) - Q(t)\Phi^+(t) \right) X(t)c. \end{aligned} \quad (39)$$

Let us prove that the second term in (39) is $0 \in M_{mn}$. Indeed, taking (25) into account, we get

$$\begin{aligned} &\frac{d\Phi^+(t)}{dt} + \Phi^+(t) \left(\frac{d\Phi(t)}{dt} + \Phi(t)Q(t) \right) \Phi^+(t) - Q(t)\Phi^+(t) = \\ &= \frac{d\Phi^+(t)}{dt} + \Phi^+(t) \frac{d\Phi(t)}{dt} \Phi^+(t) + M(t)Q(t)\Phi^+(t) - Q(t)\Phi^+(t) = \\ &= \left(\frac{d\Phi^+(t)}{dt} \Phi(t) + \Phi^+(t) \frac{d\Phi(t)}{dt} \right) \Phi^+(t), \\ &M(t)Q(t)\Phi^+(t) - Q(t)M(t)\Phi^+(t) + Q(t)M(t)\Phi^+(t) - Q(t)\Phi^+(t) = \\ &= \left(\frac{dM(t)}{dt} + M(t)Q(t) - Q(t)M(t) \right) \Phi^+(t) + \end{aligned} \quad (40)$$

$$+Q(t)\Phi^+(t)\Phi(t)\Phi^+(t) - Q(t)\Phi^+(t) = 0.$$

With regard for (40), equality (39) takes the form

$$\frac{dr}{dt} = Q(t)r. \quad (41)$$

For $t = t_0$, according to (37), function (36) is equal to zero:

$$r(t_0) = y(t_0) - \Phi^+(t_0)X(t_0)c = 0.$$

Therefore, it follows from (41) that

$$r(t) = 0 \quad \forall t \in \mathbb{R}, \quad (42)$$

and, hence,

$$y(t) = \Phi^+(t)X(t)c \quad \forall t \in \mathbb{R}, \quad (43)$$

where c is an arbitrary point of the space $\mathbb{R}^n$.

Since (43) is the parametric representation of the equation of the subspace $M^n(t)$, it follows from (43) that the condition that

$$y(t) \in M^n(t) \quad (44)$$

for $t = t_0$ implies that inclusion (44) holds for any $t \in \mathbb{R}$. This proves that condition (34) is not only necessary but also sufficient for the subspace $M^n(t)$ to be an invariant manifold of Eq. (1).

This completes the proof of the second assertion of Theorem 1.

Let the subspace $M^{m-n}(t)$ be an invariant manifold of Eq. (1). Consider the solutions $y = y(t)$ of Eq. (1) defined by the relation

$$y(t) = Y(t)(E - M(0))c,$$

where c is an arbitrary point of $\mathbb{R}^m$.

It follows from the relation

$$(0)y(0) = M(0)Y(0)(E - M(0))c = M(0)(E - M(0))c = 0$$

that $y(0) \in M^{m-n}(0)$ and, hence, $y(t) \in M^{m-n}(t) \quad \forall t \in \mathbb{R}$. This proves that

$$M(t)Y(t)(E - M(0))c = 0 \quad \forall t \in \mathbb{R}. \quad (45)$$

Differentiating this equality, we get

$$\left(\frac{dM(t)}{dt} + M(t)Q(t) - Q(t)M(t) \right) Y(t)(E - M(0))c +$$

$$+Q(t)M(t)Y(t)(E - M(0))c = L(M(t), Q(t))Y(t)(E - M(0))c = 0. \quad (46)$$

The points $y = (E - M(0))c$ define the subspace $M^{m-n}(0)$. Therefore, the equation

$$y = Y(t)(E - M(0))c, \quad c \in \mathbb{R}^m, \quad t \in \mathbb{R}, \quad (47)$$

defines the subspace $M^{m-n}(t)$ in the parametric form. Therefore, equality (46) means that

$$\ker L(M(t), Q(t)) \supset M^{m-n}(t) \quad \forall t \in \mathbb{R}. \quad (48)$$

Thus, inclusion (48) is a necessary condition for the subspace $M^{m-n}(t)$ to be an invariant manifold of Eq. (1).

Assume that the subspaces $M^n(t)$ and $M^{m-n}(t)$, taken together, are invariant manifolds of Eq. (1). Then equality (31) yields

$$\ker L(M(t), Q(t)) \supset Y(t)M(0)c \quad \forall t \in \mathbb{R}, \quad (49)$$

where c is an arbitrary point of $\mathbb{R}^m$. Moreover, since the equation

$$y = Y(t)M(0)c, \quad c \in \mathbb{R}^m, \quad t \in \mathbb{R},$$

defines the subspace $M^n(t)$ in the parametric form, it follows from (49) that

$$\ker L(M(t), Q(t)) \supset M^n(t) \quad \forall t \in \mathbb{R}. \quad (50)$$

Thus, if the subspaces $M^n(t)$ and $M^{m-n}(t)$, taken together, are invariant manifolds of Eq. (1), then

$$\ker L(M(t), Q(t)) \supset (M^n(t) \cup M^{m-n}(t)). \quad (51)$$

Since $\text{rank } M^n(t) = n$, $\text{rank } M^{m-n}(t) = m - n$, and $M^n(t) \cap M^{m-n}(t) = \{0\}$, we conclude that the union on the right-hand side of expression (51) contains a basis of the space $\mathbb{R}^m$. Therefore, relation (51) yields

$$\ker L(M(t), Q(t)) \supset \mathbb{R}^m \quad \forall t \in \mathbb{R}. \quad (52)$$

Since $\ker L(M(t), Q(t)) \in M_m(\mathbb{R}) \quad \forall t \in \mathbb{R}$, inclusion (52) is possible only if

$$\ker L(M(t), Q(t)) = 0. \quad (53)$$

Thus, condition (53) is not only sufficient but also necessary for the subspaces $M^n(t)$ and $M^{m-n}(t)$, taken together, to be invariant manifolds of Eq. (1).

1. N. N. Bogolyubov, *On Some Statistical Methods in Mathematical Physics* [in Russian], Academy of Sciences of Ukr. SSR, Kiev (1945); N. N. Bogolyubov, *Collection of Scientific Works* [in Russian], Vol. 4, Nauka, Moscow (2006).

2. N. N. Bogolyubov and Yu. A. Mitropol'skii, *Asymptotic Methods in the Theory of Nonlinear Oscillations* [in Russian], Fizmatgiz, Moscow (1963); N. N. Bogolyubov, *Collection of Scientific Works* [in Russian], Vol. 3, Nauka, Moscow (2005).

УДК 517.9

А. М. Самойленко (Ін-т математики НАН України, Київ)

Про інваріанті многовиди лінійних диференціальних рівнянь.

В роботі розвинено ідеї методу інтегральних многовидів М. М. Боголюбова стосовно лінійних диференціальних рівнянь. Отриманий результат може знайти прикладну інтерпретацію та застосування.

1. Дві леми.

Нехай матриці $\Phi_1(t)$ та $\Phi_2(t)$ неперервно диференційовані для всіх $t \in R$, $\Phi_1(t) \in M_{nm}(R)$, $\Phi_2(t) \in M_{pm}(R)$, де $m > n > p = m - n$ та задовольняють умову

$$\det \begin{pmatrix} \Phi_1(t) \\ \Phi_2(t) \end{pmatrix} \neq 0.$$

Позначимо через $\Phi_1^+(t)$ та $\Phi_2^+(t)$ псевдообернені до $\Phi_1(t)$ та $\Phi_2(t)$ матриці, визначені умовою

$$\begin{pmatrix} \Phi_1(t) \\ \Phi_2(t) \end{pmatrix} (\Phi_1^+(t), \Phi_2^+(t)) = E, \quad E \in M_m(R). \quad (1)$$

Нехай

$$M_1(t) = \Phi_1^+(t)\Phi_1(t), \quad (2)$$

$$M_2(t) = \Phi_2^+(t)\Phi_2(t). \quad (3)$$

Із (1) та визначень матриць $M_1(t)$ та $M_2(t)$ випливає, що ці матриці задовольняють умови

$$M_\nu^2(t) = M_\nu(t), \quad \nu = 1, 2, \quad \text{rank } M_1(t) = n, \quad \text{rank } M_2(t) = p, \quad M_1(t)M_2(t) = M_2(t)M_1(t) = 0,$$

а також

$$M_1(t) + M_2(t) = E. \quad (4)$$

Доведемо рівність (4). Справді, оскільки матриця $(\Phi_1^+(t), \Phi_2^+(t))$ обернена до матриці

$\begin{pmatrix} \Phi_1(t) \\ \Phi_2(t) \end{pmatrix}$, то, домноживши останню зліва на матрицю $(\Phi_1^+(t), \Phi_2^+(t))$, отримаємо рівність

$$\Phi_1^+(t)\Phi_1(t) + \Phi_2^+(t)\Phi_2(t) = E,$$

яка тотожна до рівності (4).

Визначимо в просторі R^m два підпростори, використавши матрицю $M_1(t)$:

$$M^n(t) = \{y \in R^m : y = M_1(t)y\}, \quad (5)$$

$$M^{m-n}(t) = \{y \in R^m : M_1(t)y = 0\}, \quad (6)$$

та два підпростори, використавши матрицю $M_2(t)$:

$$M_1^p(t) = \{y \in R^m : y = M_2(t)\}, \quad (7)$$

$$M_1^{m-p}(t) = \{y \in R^m : M_2(t)y = 0\}. \quad (8)$$

Лема 1. Підпростори $M^k(t)$ та $M_1^k(t)$, $k \in \{n, p\}$, задовольняють умови

$$M^n(t) = M_1^{m-p}(t) = \ker \Phi_2(t), \quad M^{m-n}(t) = M_1^p(t) = \ker \Phi_1(t).$$

Справді, за властивостями матриці $M_1(t)$ загальним розв'язком рівняння, що визначає підпростір (5), є функція

$$y = M_1(t)c(t), \quad (9)$$

де $c(t)$ — довільна функція із значеннями в R^m . За властивостями матриці $M_2(t)$ загальним розв'язком рівняння, що визначає підпростір (8), є функція

$$y = (E - M_2(t))c_1(t) = M_1(t)c_1(t). \quad (10)$$

Загальні розв'язки розглядуваних рівнянь співпадають при $c(t) = c_1(t)$, що доводить рівність $M^n(t) = M_1^{m-p}(t)$.

Із визначення M_1^{m-p} випливає, що

$$M_1^{m-p}(t) = \ker M_2(t) = \ker (\Phi_2^+(t)\Phi_2(t)).$$

А оскільки $\ker \Phi_2^+(t) = 0$, то для кожного x , для якого $\Phi_2^+(t)\Phi_2(t)x = 0$, буде виконуватись співвідношення $\Phi_2(t)x = 0$, тому $\ker (\Phi_2^+(t)\Phi_2(t)) = \ker \Phi_2(t)$. Це доводить першу із рівностей леми 1. Друга її рівність доводиться аналогічно.

Лема 2. Відображення $\Phi_1^+(t) : y = \Phi_1^+(t)x \in \text{дифеоморфізмом } R^n \text{ в } M^n(t)$, а відображення $\Phi_2^+(t) : y = \Phi_2^+(t)x \in \text{дифеоморфізмом } R^n \text{ в } M^{m-n}(t)$.

Доведемо перше з тверджень леми 2, бо друге доводиться аналогічно.

Матриця $\Phi_1^+(t)$, як блок матриці, оберненої до матриці $\begin{pmatrix} \Phi_1(t) \\ \Phi_2(t) \end{pmatrix}$, є неперервно диференційованою та має неперервно диференційовану псевдообернену матрицю, якою є матриця $\Phi_1(t)$. Тому для доведення першого з тверджень леми 2 залишається довести, що відображення $\Phi_1^+(t) : R^n \rightarrow M^n(t)$ є гомеоморфізмом.

Оскільки $\ker \Phi_1^+(t) = 0$, то $\Phi_1^+(t)$ є гомеоморфізмом R^n в образ $\Phi_1^+(t; R^n)$ при відображенні $\Phi_1^+(t) : R^n \rightarrow R^m$. Залишилося довести, що $\Phi_1^+(t; R^n) = M^n(t)$.

Нехай це не так. Тоді або існує така точка $y \in \Phi_1^+(t; R^n)$, що $y \notin M^n(t)$, або існує така точка $y \in M^n(t)$, що $y \notin \Phi_1^+(t; R^n)$.

В першому випадку існує точка $x \in R^n$ така, що $y = \Phi_1^+(t)x$. Тоді $x = \Phi_1(t)y$, а тому $y = \Phi_1^+(t)\Phi_1(t)y = M_1(t)y$. Це означає, що $y \in M^n(t)$, що суперечить припущенню.

В другому випадку $y = M_1(t)y$, тому існує таке $c(t) \in R^m$, що $y = M_1(t)c(t)$. Отже за формулою (9) $y = M_1(t)c(t) = \Phi_1^+(t)\Phi_1(t)c(t) = \Phi_1^+(t)x$, де $x = \Phi_1(t)c(t)$, тобто $y \in \Phi_1^+(t; R^n)$. Це суперечить припущенню.

2. Основна теорема.

Згідно з викладеним раніше кожна неперервно диференційована матриця

$$\begin{pmatrix} \Phi_1(t) \\ \Phi_2(t) \end{pmatrix} \text{ у випадку її невинродженості визначає в } (t; y) \text{ просторі } R \times R^m, \quad m = \dim \begin{pmatrix} \Phi_1(t) \\ \Phi_2(t) \end{pmatrix}$$

два підпростори

$$\ker \Phi_1(t) = M_1^n(t), \quad n = \dim \Phi_1(t)$$

$$\ker \Phi_2(t) = M_1^{m-n}(t), \quad p = \dim \Phi_2(t) = m - n$$

та два дифеоморфізми

$$\Phi_1^+(t) : R^n \rightarrow M_1^n(t)$$

$$\Phi_2^+(t) : R^p \rightarrow M_1^{m-n}(t).$$

Нехай $Q(t) \in M_m(R)$ — матриця, неперервна для всіх $t \in R$ в $(t; y)$ просторі $R \times R^m$. Розглянемо лінійне векторне поле $(t, y' = Q(t)y)$, інтегральні криві якого визначаються розв'язком $y = y(t)$ диференціального рівняння

$$\frac{dy}{dt} = Q(t)y. \quad (1)$$

Якщо один з підпросторів $M_1^n(t)$ та $M_1^{m-n}(t)$ є об'єднанням інтегральних кривих векторного поля (t, y') , то його називають інваріантним підпростором диференціального рівняння (1) або векторного поля (t, y') . Коли підпростір $M_1^k(t)$, $k \in n, p$ є інваріантним відносно рівняння (1), то рух його точок y в $(t; y)$ просторі відбувається незалежно від того, як рухаються точки поза підпростором $M_1^k(t)$ як для $t > 0$, так і для $t < 0$.

Поставимо задачу: знайти умови, при яких підпростір $M_1^k(t)$ є інваріантним многовидом рівняння (1). Еквівалентна постановка цієї задачі: знайти умови, при яких розв'язки рівняння (1) задовольняють одну з додаткових умов

$$y = M_1(t)y \quad (2)$$

або

$$M_1(t)y = 0 \quad (3)$$

для будь-якого $t \in R$.

Нарешті, згідно з термінологією нелінійної механіки Крилова – Боголюбова [1, 2] інваріантний многовид $M^k(t)$ рівняння (1) є інтегральним многовидом (1), якщо для довільного розв'язку $y = y(t)$ рівняння (1) із співвідношення

$$y(t) \in M^k(t),$$

справедливого для якогось $t = t_0$, випливає його справедливості для будь-якого $t \in R$.

Отже, поставлена нами задача також еквівалентна задачі про знаходження умов, при яких підпростір $M^k(t)$ є інтегральним многовидом рівняння (1).

Теорема 1. *Нехай $Q(t) \in M_m(\mathbb{R})$, $\Phi(t) \in M_{mn}(\mathbb{R})$, $m > n$, $\Phi^+(t) \in M_{mn}(\mathbb{R})$, $\text{rank } \Phi(t) = n$. Крім того, нехай $Q(t)$ є неперервною, $\Phi(t)$ та $\Phi^+(t)$ є неперервно диференційованими функціями для всіх $t \in \mathbb{R}$. Більше того, нехай $\Phi^+(t)$ є матрицею, псевдооберненою для матриці $\Phi(t)$. Нарешті, нехай*

$$M^n(t) = y \in \mathbb{R}^m : y = M(t)y,$$

$$M^{m-n}(t) = y \in \mathbb{R}^m : M(t)y = 0$$

та

$$M(t) = \Phi^+(t)\Phi(t),$$
$$L(M, Q) = \frac{dM}{dt} + MQ - QM.$$

Тоді:

1. Підпростори $M^n(t)$ та $M^{m-n}(t)$, взяті разом, є інваріантними многовидами диференціального рівняння

$$\frac{dy}{dt} = Q(t)y \quad (I)$$

тоді і лише тоді, коли виконується умова

$$L(M(t), Q(t)) = 0.$$

2. Підпростір є інваріантним многовидом диференціального рівняння (I) тоді і лише тоді, коли

$$L(M(t), Q(t))M(t) = 0$$

для будь-якого $t \in \mathbb{R}$. Крім того, коли $M^n(t)$ є інваріантним многовидом рівняння (I), то на $M^n(t)$, визначеним дифеоморфізмом $\Phi^+(t)$:

$$y = \Phi^+(t)x, \quad x \in \mathbb{R}^n,$$

рівняння (I) еквівалентне рівнянню

$$\frac{dx}{dt} = P(t)x \quad (II)$$

з матрицею коефіцієнтів

$$P(t) = \left(\frac{d\Phi(t)}{dt} + \Phi(t)Q(t) \right) \Phi^+(t),$$

тобто, фундаментальні матриці розв'язків рівнянь (I) та (II) $Y(t)$ і $X(t)$, $Y(0) = E$ і $X(0) = E \in M_n(\mathbb{R})$ задовольняють співвідношенням

$$Y(t)\Phi^+(0) = \Phi^+(t)X(t),$$

$$X(t) = \Phi(t)Y(t)\Phi^+(0)$$

для будь-якого $t \in \mathbb{R}$.

3. Якщо $M^{m-n}(t)$ є інваріантним многовидом рівняння (I), то

$$\ker L(M(t), Q(t)) \supset M^{m-n}(t)$$

для будь-якого $t \in \mathbb{R}$.

Перейдемо до доведення теореми. Нехай

$$L(M(t), Q(t)) = 0 \quad \forall t \in \mathbb{R}. \quad (4)$$

Розглянемо функцію

$$r = (E - M(t))y(t), \quad (5)$$

де $y = y(t)$ — розв'язок рівняння (1), визначений початковими умовами

$$y(t_0) = M(t_0)c \quad (6)$$

де c — довільна точка простору $\mathbb{R}^m$. Згідно із визначенням (5), функція r набуває при $t = t_0$ нульового значення

$$r = r^0 = (E - M(t_0))y(t_0) = (E - M(t_0))M(t_0)c = 0. \quad (7)$$

Диференціюючи функцію (5), отримаємо, що

$$\begin{aligned} \frac{dz}{dt} &= -\frac{dM(t)}{dt} + (E - M(t))Q(t)y(t) = \\ &= Q(t)y(t) - \left(\frac{dM(t)}{dt} + M(t)Q(t) - Q(t)M(t) \right) y(t) - Q(t)M(t)y(t) = \\ &= -L(M(t), Q(t)y(t) + Q(t)(y(t) - M(t)y(t))) = Q(t)r. \end{aligned} \quad (8)$$

Згідно з (7), із (8) випливає, що $\varepsilon(t) = 0$, отже,

$$y(t) = M(t)y(t) \quad \forall t \in \mathbb{R}. \quad (9)$$

Оскільки, з одного боку, $\text{rank } M(t) = \text{rank } (\Phi^+(t) + \Phi(t)) \leq \min(\text{rank } \Phi^+(t), \text{rank } \Phi(t)) = n$, а з другого — $n = \text{rank } (\Phi(t)\Phi^+(t)\Phi(t)\Phi^+(t)) = \text{rank } (\Phi(t)M(t)\Phi^+(t)) \leq \text{rank } M(t)$, то $\text{rank } M(t) = n$ для будь-якого $t \in \mathbb{R}$. Тоді підпростір в $\mathbb{R}^m$, що визначається точками (5), є n -мірним, і оскільки точки (6) належать підпростору $M^n(t_0)$, то підпростір $M^n(t_0)$ збігається з підпростором, визначеним рівнянням (6). Рівність (9) означає тоді, що

$$y(t) \in M^n(t) \quad \forall t \in \mathbb{R}$$

для будь-якого розв'язку рівняння (1) з початковим значенням $y(t_0) = M(t_0)c$ для довільного $c \in \mathbb{R}^m$. Це означає, що підпростір $M^n(t)$ є інваріантним многовидом рівняння (1).

Визначимо тепер розв'язок $y = y(t)$ рівняння (1) початковими умовами

$$y(t_0) = (E - M(t_0))c, \quad (10)$$

де c — довільна точка $\mathbb{R}^m$, та розглянемо функцію

$$r_1 = M(t)y(t). \quad (11)$$

Диференціюючи цю функцію, отримаємо, що

$$\begin{aligned} \frac{dr_1}{dt} &= \frac{dM(t)}{dt}y(t) + M(t)Q(t) = \\ &= \left(\frac{dM(t)}{dt} + M(t)Q(t) - Q(t)M(t) \right) y(t) + Q(t)M(t)y(t) = \\ &= L(M(t), Q(t)y(t) + Q(t)r) = Q(t)r. \end{aligned} \quad (12)$$

Оскільки згідно з визначенням функція r_1 в точці $t = t_0$ набуває нульового значення

$$r_1 = r_1^0 = M(t_0)y(t_0) = M(t_0)(E - M(t_0))c = 0, \quad (13)$$

то із (12) та (13) випливає, що $r_1(t) = 0$ для будь-якого $t \in \mathbb{R}$, отже,

$$M(t)y(t) = 0 \quad \forall t \in \mathbb{R},$$

що доводить справедливість включення

$$y(t) \in M^{m-n}(t) \tag{14}$$

для будь-якого $t \in \mathbb{R}$.

Розглянемо $\text{rank}(E - M(t_0)) = m - \text{rank } M(t_0) = m - n$. Отже, підпростір, створений точками (10), є $(m - n)$ -вимірним та збігається з підпростором $M^{m-n}(t_0)$. Включення (14) тоді означає, що підпростір $M^{m-n}(t)$ є інваріантним многовидом рівняння (1).

Нами доведено, що умова $L(M(t), Q(t)) = 0$ є достатньою для того, щоб підпростори $M^n(t)$ та $M^{m-n}(t)$, взяті разом, були інваріантними многовидами рівняння (1).

Нехай підпростір $M^n(t)$ є інваріантним многовидом рівняння (1). Розглянемо розв'язки рівняння (1)

$$y = Y(t)\Phi^+(0)c, \tag{15}$$

де c — довільна точка $\mathbb{R}^m$. Із того, що

$$y(0) = Y(0)\Phi^+(0)c = \Phi^+(0)c \in M^n(0), \tag{16}$$

випливає включення

$$Y(t)\Phi^+(0)c \in M^n \quad \forall t \in \mathbb{R}.$$

Це означає, що

$$Y(t)\Phi^+(0)c = M(t)Y(t)\Phi^+(0)c \tag{17}$$

для довільного $c \in \mathbb{R}^m$, отже, і для одиничних ортів простору $\mathbb{R}^m$. Тоді із (17) випливає співвідношення

$$Y(t)\Phi^+(0) = M(t)Y(t)\Phi^+(0) \tag{18}$$

для будь-якого $t \in \mathbb{R}$.

Позначимо через X_t матрицю

$$X_t = \Phi(t)Y(t)\Phi^+(0) \tag{19}$$

та запишемо (18) у вигляді співвідношення

$$Y(t)\Phi^+(0) = \Phi^+(t)X_t, \tag{20}$$

яке справджується для будь-якого $t \in \mathbb{R}$. Диференціюючи (20), з урахуванням співвідношень (18), (19) отримуємо, що

$$Q(t)Y(t)\Phi^+(0) = \frac{d\Phi^+(t)}{dt}X_t + \Phi^+(t)\frac{dX_t}{dt}, \tag{21}$$

$$Q(t)\Phi^+(t)X_t = \frac{d\Phi^+(t)}{dt}X_t + \Phi^+(t)\left(\frac{d\Phi(t)}{dt}X_t\Phi^+(0) + \Phi(t)Q(t)Y(t)\Phi^+(0)\right) =$$

$$= \frac{d\Phi^+(t)}{dt} X_t + \Phi^+(t) \left(\frac{d\Phi(t)}{dt} + \Phi(t)Q(t) \right) \Phi^+(t) X_t. \quad (22)$$

Віднявши (21) від (22), отримаємо рівність

$$\Phi^+(t) \frac{dX_t}{dt} = \Phi^+(t) \left(\frac{d\Phi(t)}{dt} + \Phi(t)Q(t) \right) \Phi^+(t) X_t.$$

Це доводить, що

$$\Phi^+(t) \left[\frac{dX_t}{dt} - \left(\frac{d\Phi(t)}{dt} + \Phi(t)Q(t) \right) \Phi^+(t) X_t \right] = 0 \quad (23)$$

для будь-якого $t \in \mathbb{R}$. Оскільки $\ker \Phi^+(t) = 0$, то рівність (23) можлива лише тоді, коли

$$\frac{dX_t}{dt} = P(t)X_t, \quad (24)$$

де

$$P(t) = \left(\frac{d\Phi(t)}{dt} + \Phi(t)Q(t) \right) \Phi^+(t). \quad (25)$$

Оскільки за визначенням

$$X_0 = \Phi(0)Y(0)\Phi^+(0) = E, \quad E \in M_n, \quad (26)$$

то

$$X_t = X(t) \quad \forall t \in \mathbb{R}. \quad (27)$$

Отже, коли $M^n(t)$ є інваріантним многовидом рівняння (1), то (20) набуває вигляду

$$Y(t)\Phi^+(0) = \Phi^+(t)X(t), \quad (28)$$

де $X(t)$, $X(0) = E$ — фундаментальна матриця розв'язків рівняння (24).

Домножимо (28) зліва на $\Phi(t)$ та отримаємо

$$X(t) = \Phi(t)Y(t)\Phi^+(0). \quad (29)$$

Продиференціювавши (18), одержимо

$$QY(t)\Phi^+(0) = \left(\frac{dM(t)}{dt} + M(t)Q(t) - Q(t)M(t) \right) Y(t)\Phi^+(0) + QM(t)Y(t)\Phi^+(0). \quad (30)$$

Із (30) з урахуванням (18) випливає, що

$$L(M(t), Q(t))Y(t)\Phi^+(0) = 0. \quad (31)$$

Із (31) та (20) отримуємо

$$L(M(t), Q(t))\Phi^+(t)X(t) = 0.$$

Домноживши цю рівність справа на $X^{-1}(t)$ одержимо остаточний результат:

$$L(M(t), Q(t))Y(t)\Phi^+(t) = 0 \quad (32)$$

для будь-якого $t \in R$.

Отже, з того, що підпростір $M^n(t)$ є інтегральним, впливає виконання всіх умов, визначених теоремою для цього випадку, досить лише рівність (28) записати як рівняння підпростору $M^n(t)$ в параметричному вигляді

$$y = \Phi^+(t)x, \quad x \in R^n, \quad t \in R \quad (33)$$

Нехай виконується умова

$$\forall t \in R : \quad L(M(t), Q(t))\Phi^+(t) = 0. \quad (34)$$

Домноживши (34) справа на матрицю $\Phi(t)X(t)$, де $X(t)$ — фундаментальна матриця розв'язків рівняння (24) з матрицею коефіцієнтів (25), $X(0) = E$, отримаємо рівність

$$\forall t \in R : \quad L(M(t), Q(t))M(t)X(t) = 0. \quad (35)$$

Розглянемо тепер функцію

$$r = y(t) - \Phi^+(t)X(t)c, \quad (36)$$

де $y = y(t)$ — розв'язок рівняння (34) такий, що

$$y(t_0) = \Phi^+(t_0)X(t_0)c, \quad (37)$$

а $X(t)$, $X(0) = E$ — фундаментальна матриця розв'язків рівняння

$$\frac{dx}{dt} = P(t)x \quad (38)$$

з матрицею коефіцієнтів (25).

Диференціюючи функцію (36), одержуємо

$$\begin{aligned} \frac{dr}{dt} &= Q(t)y(t) - \left(\frac{d\Phi^+(t)}{dt} + \Phi^+(t)P(t)X(t)c \right) = Q(t)(y(t) - \Phi^+(t)X(t)c) + \\ &+ Q(t)\Phi^+(t)X(t)c - \left(\frac{d\Phi^+(t)}{dt} + \Phi^+(t)P(t)X(t)c \right) = \\ &= Q(t)r - \left(\frac{d\Phi^+(t)}{dt} + \Phi^+(t)P(t) - Q(t)\Phi^+(t) \right) X(t)c. \end{aligned} \quad (39)$$

Доведемо, що другий доданок в (39) дорівнює 0. Справді, враховуючи (25), маємо

$$\begin{aligned} \frac{d\Phi^+(t)}{dt} + \Phi^+(t) \left(\frac{d\Phi(t)}{dt} + \Phi(t)Q(t) \right) - Q(t)\Phi^+(t) &= \frac{d\Phi^+(t)}{dt} + \\ + \Phi^+(t) \frac{d\Phi(t)}{dt} \Phi^+(t) + M(t)Q(t)\Phi^+(t) - Q(t)\Phi^+(t) &= \left(\frac{d\Phi^+(t)}{dt} \Phi(t) + \Phi^+(t) \frac{d\Phi(t)}{dt} \right) \Phi^+(t) + \\ + M(t)Q(t)\Phi^+(t) - Q(t)M(t)\Phi^+(t) + Q(t)M(t)\Phi^+(t) - Q(t)\Phi^+(t) &= \\ = \left(\frac{dM(t)}{dt} + M(t)Q(t) - Q(t)M(t) \right) \Phi^+(t) + \end{aligned} \quad (40)$$

$$+Q(t)\Phi^+(t)\Phi(t)\Phi^+(t) - Q(t)\Phi^+(t) = 0.$$

Із врахуванням (40) рівність (39) набуває вигляду

$$\frac{dr}{dt} = Q(t)r. \quad (41)$$

Оскільки при $t = t_0$ функція (36) згідно з вибором значення $y(t_0)$ набуває нульового значення:

$$r(t_0) = y(t_0) - \Phi^+(t_0)X(t_0)c = 0,$$

то з (41) випливає, що

$$\forall t \in R: \quad r(t) = 0, \quad (42)$$

а отже,

$$\forall t \in R: \quad y(t) = \Phi^+(t)X(t)c, \quad (43)$$

де c — довільна точка простору R^n .

Оскільки (43) — параметричний вираз рівняння підпростору $M^n(t)$, то (43) означає, що з умови

$$y(t) \in M^n(t) \quad (44)$$

для значення $t = t_0$ випливає включення (44) для довільного $t \in R$. Це доводить, що умова (34) є не лише необхідною, але й достатньою для того, щоб підпростір $M^n(t)$ був інваріантним многовидом рівняння (1).

Це завершує доведення другого з тверджень теореми 1.

Нехай підпростір $M^{m-n}(t)$ є інваріантним многовидом рівняння (1). Розглянемо розв'язки $y = y(t)$ рівняння (1), визначені формулою

$$y(t) = Y(t)(E - M(0))c,$$

де c — довільна точка R^m .

Із того, що

$$M(0)y(0) = M(0)Y(0)(E - M(0))c = M(0)(E - M(0))c$$

випливає, що $y(0) \in M^{m-n}(0)$, а тому $\forall t \in R: \quad y(t) \in M^{m-n}(t)$. Це доводить, що.

$$\forall t \in R: \quad M(t)Y(t)(E - M(0))c = 0. \quad (45)$$

Диференціюючи цю рівність, отримуємо

$$\begin{aligned} \forall t \in R: \quad & \left(\frac{dM(t)}{dt} + M(t)Q(t) - Q(t)M(t) \right) Y(t)(E - M(0))c + \\ & + Q(t)M(t)Y(t)(E - M(0))c = L(M(t), Q(t))Y(t)(E - M(0))c = 0. \end{aligned} \quad (46)$$

Точки $y = (E - M(0))c$ визначають підпростір $M^{m-n}(0)$, а тому рівняння

$$y = Y(t)(E - M(0))c \quad c \in R^m, \quad t \in R \quad (47)$$

визначає підпростір $M^{m-n}(t)$ в параметричній формі, а тому рівність (46) означає, що.

$$\forall t \in R: \ker L(M(t), Q(t)) \supset M^{m-n}(t) \quad (48)$$

Отже, включення (48) є необхідною умовою для того, щоб підпростір $M^{m-n}(t)$ був інваріантним многовидом рівняння (1).

Нехай кожен із підпросторів $M^n(t)$ та $M^{m-n}(t)$ є інваріантним многовидом рівняння (1). Тоді з рівності (31) випливає, що

$$\forall t \in R: \ker L(M(t), Q(t)) \supset Y(t)M(0)c, \quad (49)$$

де c — довільна точка R^m . Більше того, оскільки рівняння

$$y = Y(t)(E - M(0))c \quad c \in R^m, \quad t \in R$$

визначає підпростір $M^n(t)$ в параметричній формі, то із (49) випливає включення

$$\forall t \in R: \ker L(M(t), Q(t)) \supset M^n(t) \quad (50)$$

Отже, якщо кожен із підпросторів $M^n(t)$ та $M^{m-n}(t)$ є інваріантним многовидом рівняння (1), то

$$\forall t \in R: \ker L(M(t), Q(t)) \supset (M^n(t) \cup M^{m-n}(t)) \quad (51)$$

Оскільки $\text{rank } M^n(t) = n$, $\text{rank } M^{m-n}(t) = m - n$ та $M^n(t) \cap M^{m-n}(t) = \{0\}$, то об'єднання в правій частині формули (51) містить в собі базу простору R^m . Тому з (32) випливає, що

$$\forall t \in \mathbb{R}: \ker L(M(t), Q(t)) \supset R^m. \quad (52)$$

Оскільки $\ker L(M(t), Q(t)) \in M_m(\mathbb{R})$ то включення (52) можливе лише тоді, коли

$$\ker L(M(t), Q(t)) = 0. \quad (53)$$

Отже, умова (53) є не лише достатньою, а й необхідною для того, щоб кожен із підпросторів $M^n(t)$ та $M^{m-n}(t)$ був інваріантним многовидом рівняння (1).

1. *Боголюбов Н.* О некоторых статистических методах в математической физике: Изд. АН УССР, 1945. — Николай Николаевич Боголюбов: Собр. научн. тр. в 12 томах, т. IV. — М.: Наука, 2006. — 432 с.

2. *Боголюбов Н. Н., Митропольский Ю. А.* Асимптотические методы в теории нелинейных колебаний: М., Физматгиз, 1963. — Николай Николаевич Боголюбов: Собр. научн. тр. в 12 томах, т. III. — М.: Наука, 2005. — 605 с.